

ÚNĚTICKÝ DEPOT Z BOREČSKÉHO VRCHU (?), K. Ú. BOREČ U LOVOSIC, OKR. LITOMĚŘICE

Radka Praumová – Jindřich Šteffl

ÚVOD

Zhruba v rozmezí let 2005 a 2011 byl objeven detektorářem údajně u paty Borečského vrchu (*obr. 1*; 449 m n. m., katastrální území obce Boreč u Lovosic, okr. Litoměřice)¹ depot ze starší doby bronzové, který obsahuje celkem devět předmětů: dvě sekerky, tři masivní oválné kruhy a čtyři nákrčníky s očky (*obr. 2*). Bližší nálezové okolnosti jsou neznámé, také samo místo nálezu je velmi nejisté. Vypovídací hodnota nálezu je tedy znehodnocena nejen neodborným vyzvednutím, ale také nepřesnou lokalizací samotného depotu. V listopadu 2012 byl depot zapůjčen pracovníkům Regionálního muzea v Teplicích ke kompletní dokumentaci. Veškeré předměty byly fotograficky a kresebně zdokumentovány.

Popis artefaktů

1. Sekerka s postranními lištami (*obr. 3:1*)

Sekerka je kompletně zachovalá. Celková délka sekerky 123 mm, šířka ostří 52 mm, max. šířka v týlu 19 mm, šířka sekerky mezi postranními lištami 12 mm, šířka postranních lišt – každá 16 mm, šířka koncové týlní části 20 mm, hmotnost 251,7 g.

2. Sekerka s postranními lištami (*obr. 3:2*)

Sekerka je kompletně zachovalá. Celková délka sekerky 126 mm, šířka ostří 54 mm, max. šířka v týlu 19,4 mm, šířka sekerky mezi postranními lištami 13 mm, šířka postranních lišt – každá 15 mm, šířka koncové týlní části 21 mm, hmotnost 256,5 g.

3. Masivní oválný kruh (*obr. 4:1*)

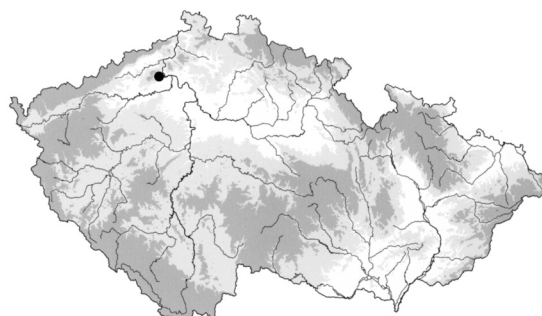
Jedná se o velmi masivní, zcela zachovalý oválný kruh s drážkovanými konci (počet drážek kvůli silnému opotřebení nelze blíže určit), vnější průměr 126 × 104 mm, vnitřní průměr 102 × 79 mm, průměr v nejširší části 19 mm, průměr v nejtenčí části 14 mm, hmotnost 414,8 g.

4. Masivní oválný kruh (*obr. 4:2*)

Jedná se o masivní, zcela zachovalý oválný kruh s drážkovanými konci (6 + 6 drážek), vnější průměr 132 × 113 mm, vnitřní průměr 108 × 86 mm, průměr v nejširší části 17 mm, průměr v nejtenčí části 11 mm, hmotnost 344,7 g.

5. Masivní oválný kruh (*obr. 4:3*)

Jedná se o masivní, zcela zachovalý oválný kruh s drážkovanými konci (6 + 6 drážek), vnější průměr 134 × 113 mm, vnitřní průměr 109 × 87 mm, průměr v nejširší části 17 mm, průměr v nejtenčí části 10 mm, hmotnost 347,5 g.

Obr. 1. Borečský vrch, k. ú. Boreč u Lovosic.
Nahoře: poloha lokality na mapě ČR

¹ Na základní mapě ZM10: 02-34-13 je Borečský vrch vymezen koordinátami: 470 mm od západní sekční čáry a 165 mm od jižní sekční čáry, souřadnice GPS: 50°31'0.675"N 13°59'18.824"E.

Obr. 2. Boreč u Lovosic (?). Bronzový depot. Foto Milena Cestrová

6. Nákrčník s očky a hladkým povrchem (obr. 5:1)

Jedná se o zcela zachovalý nákrčník s očky a hladkým povrchem, vnější průměr 160 × 140 mm, vnitřní průměr 144 × 124 mm, průměr v nejširší části 10 mm, průměr v nejtencí části 6 mm, hmotnost 185,3 g.

7. Nákrčník s očky a hladkým povrchem (obr. 5:2)

Jedná se o zcela zachovalý nákrčník s očky a hladkým povrchem, vnější průměr 162 × 138 mm, vnitřní průměr 145 × 122 mm, průměr v nejširší části 10,5 mm, průměr v nejtencí části 5 mm, hmotnost 183 g.

8. Nákrčník s očky a hladkým povrchem (obr. 5:3)

Jedná se o zachovalý nákrčník s očky a hladkým povrchem, vnější průměr 165 × 143 mm, vnitřní průměr 146 × 127 mm, průměr v nejširší části 11 mm, průměr v nejtencí části 6 mm, hmotnost 193,5 g, koncová část oček je odlomená.

9. Nákrčník s očky a hladkým povrchem (obr. 5:4)

Jedná se o zachovalý nákrčník s očky a hladkým povrchem, vnější průměr 180 × 160 mm, vnitřní průměr 163 × 145 mm, průměr v nejširší části 10 mm, průměr v nejtencí části 5 mm, hmotnost 178,8 g, levé očko zčásti odlomené, pravé očko zcela chybí.

TYOLOGICKÉ ZHODNOCENÍ NÁLEZU

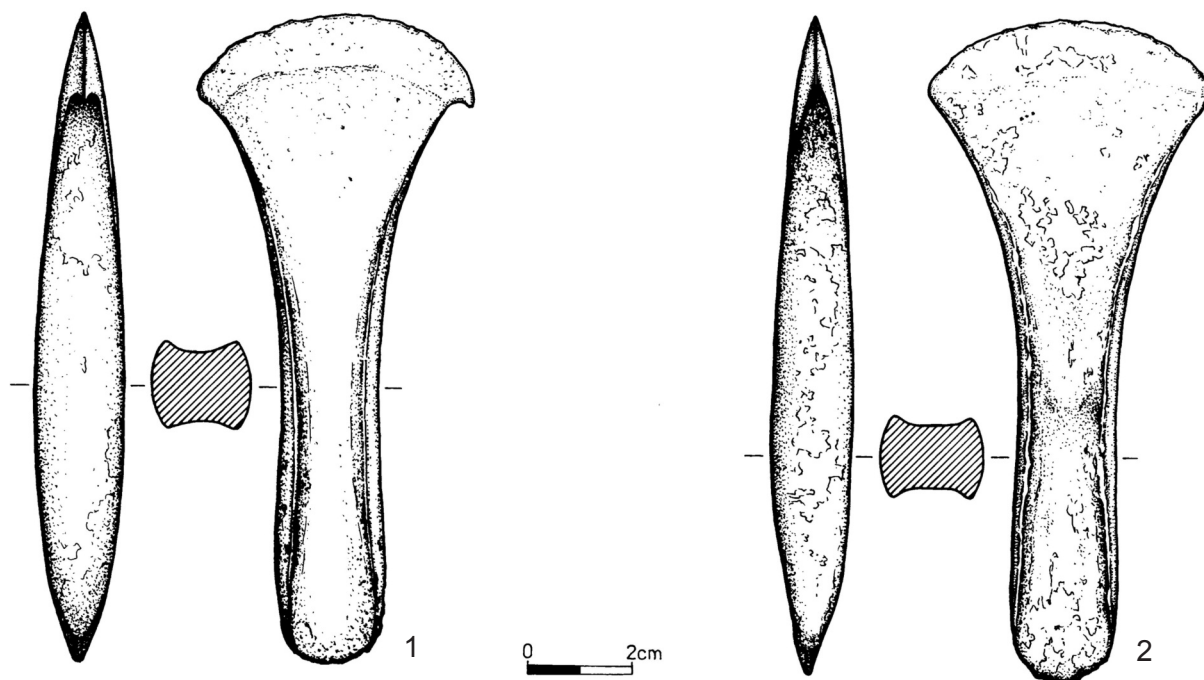
Sekerka s postranními lištami typu Wrocław-Szczytniky

Sekerka typu Wrocław-Szczytniky náleží k nejčastěji se vyskytujícímu typu sekerky v depotech a ojedinělých nálezích únětické kultury v Čechách. Chronologicky náleží do klasické fáze (B A1) a částečně do poklasické fáze (B A2) únětické kultury (Moucha 2005, 66–67). Mimo naši oblast je však doložena také z přelomu starší a střední doby bronzové (B A1–B B1; Szpunar 1987, 35), a to např. v Pomořansku, Velkopolsku a Slezsku (tyto územní celky lze označit jako domovskou oblast sekerky typu Wrocław-Szczytniky; např. Szpunar 1987, 28, 32–35). Mimo oblast Polska a Čech pocházejí další známé exempláře ze středního Německa, Moravy, Slovenska a Rakouska (Szpunar 1987, 28, 34–35).

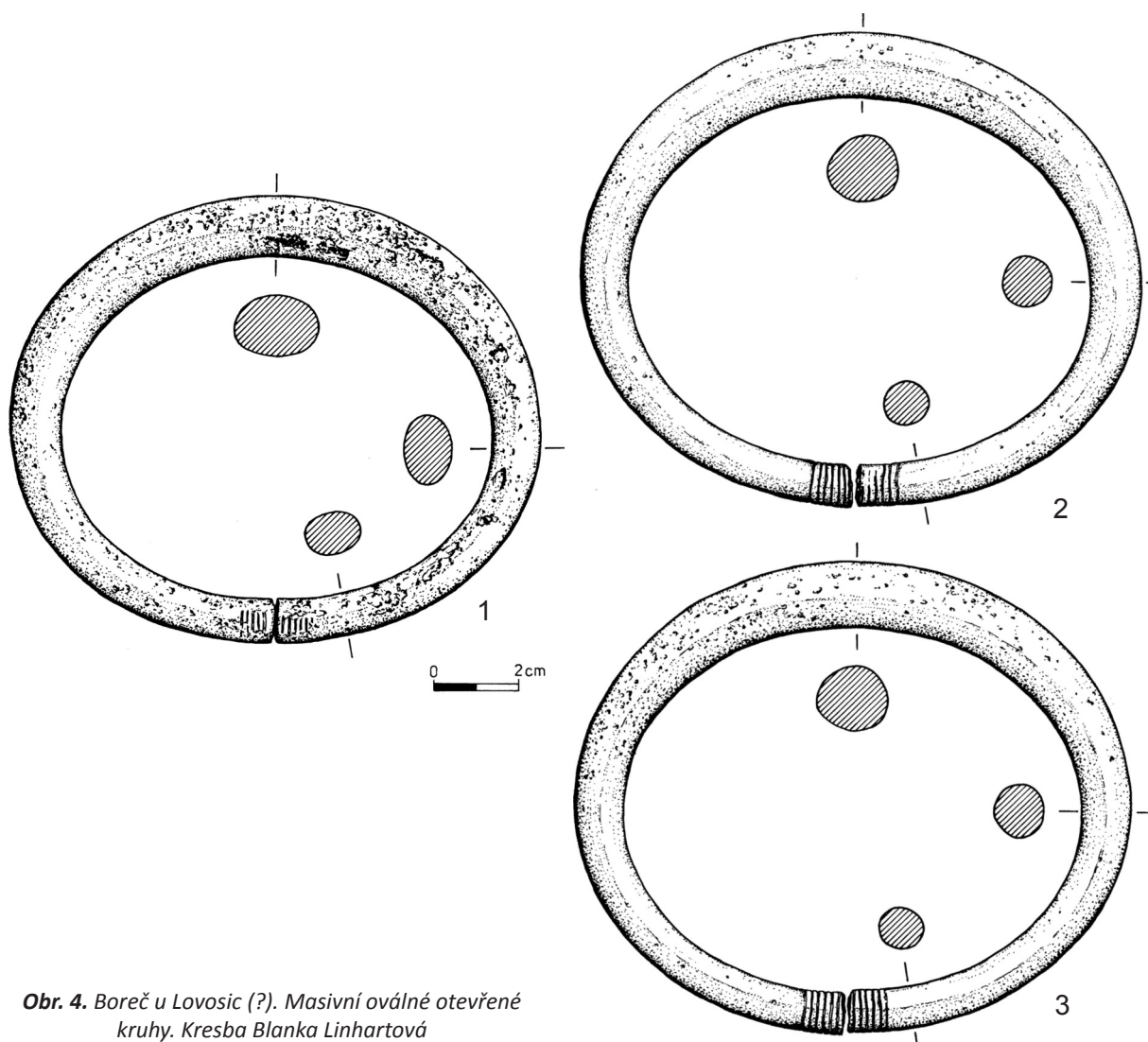
Sekerka typu Wrocław-Szczytniky je na území Čech nejrozšířenější v rámci všech typů sekerok únětické kultury. Doposud jsou známy pouze ze 7 depotů (např. Kosořice, Praha-Liboc, Slaný ad.) a 29 ojedinělých nálezů (Moucha 2005). V hrobech se sekerky nacházejí vzácně (Jiráň ed. 2008, 51).

Oválné kruhy

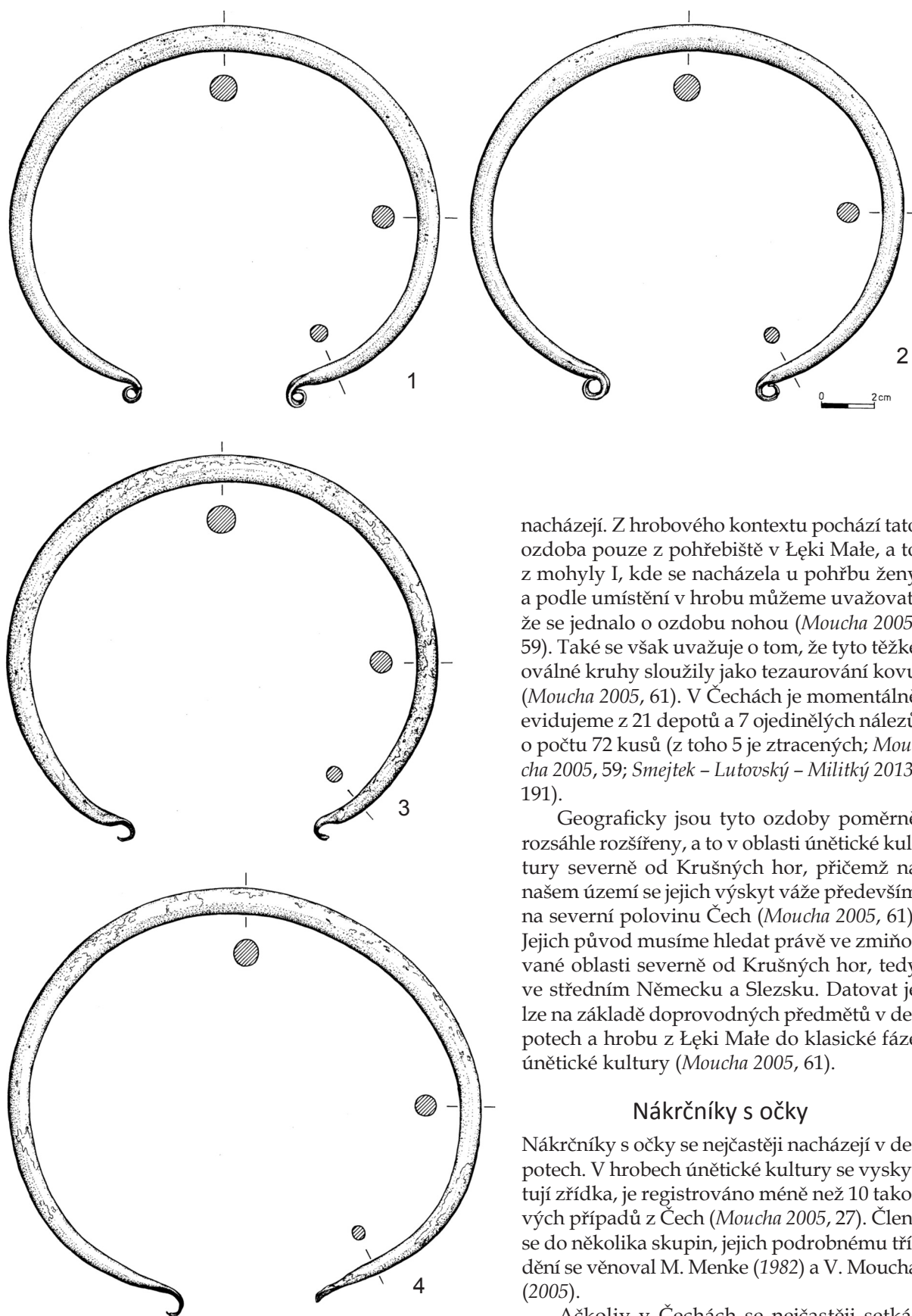
Masivní oválné kruhy s rýžkami (naš případ) nebo plastickými žeběrky na koncích se vyskytují celkem hojně v depotech a nacházejí se také v ojedinělých nálezích (Jiráň ed. 2008, 54). V hrobech se obvykle ne-

Obr. 3. Boreč u Lovosic (?). Sekerky s lištami typ Wrocław-Szczytniky. Kresba Blanka Linhartová

Obr. 4. Boreč u Lovosic (?). Masivní oválné otevřené kruhy. Kresba Blanka Linhartová

Obr. 5. Boreč u Lovosic (?). Nákrčníky s očky a hladkým povrchem. Kresba Blanka Linhartová

nacházejí. Z hrobového kontextu pochází tato ozdoba pouze z pohřebiště v Łęki Małe, a to z mohyly I, kde se nacházela u pohřbu ženy a podle umístění v hrobu můžeme uvažovat, že se jednalo o ozdobu nohou (Moucha 2005, 59). Také se však uvažuje o tom, že tyto těžké oválné kruhy sloužily jako tezaurování kovu (Moucha 2005, 61). V Čechách je momentálně evidujeme z 21 depotů a 7 ojedinělých nálezů o počtu 72 kusů (z toho 5 je ztracených; Moucha 2005, 59; Smejtek – Lutovský – Militký 2013, 191).

Geograficky jsou tyto ozdoby poměrně rozsáhle rozšířeny, a to v oblasti únětické kultury severně od Krušných hor, přičemž na našem území se jejich výskyt váže především na severní polovinu Čech (Moucha 2005, 61). Jejich původ musíme hledat právě ve zmiňované oblasti severně od Krušných hor, tedy ve středním Německu a Slezsku. Datovat je lze na základě doprovodných předmětů v depotech a hrobu z Łęki Małe do klasické fáze únětické kultury (Moucha 2005, 61).

Nákrčníky s očky

Nákrčníky s očky se nejčastěji nacházejí v depotech. V hrobech únětické kultury se vyskytují zřídka, je registrováno méně než 10 takových případů z Čech (Moucha 2005, 27). Člení se do několika skupin, jejich podrobnému třídění se věnoval M. Menke (1982) a V. Moucha (2005).

Ačkoliv v Čechách se nejčastěji setkáváme se skupinou č. 3, nákrčníky s očky pocházející z depotu z Borečského vrchu můžeme zařadit do skupiny č. 4 podle Menkeho

(1982, 17) a Mouchova třídění (2005, 37). Tato skupina obsahuje nákrčníky s očky s kulatým průřezem a hladkým povrchem. Typické je také jemné fasetování u zúžených konců oček, které se však může vlivem koroze zcela ztratit (Menke 1982, 17; Moucha 2005, 27).

Tato skupina byla doposud z Čech známa celkem z 18 lokalit (z toho 5 ojedinělých nálezů), přičemž v 11 případech byly nalezeny pouze nákrčníky s očky, v sedmi případech obsahovaly depoty také další předměty (Moucha 2005, 37). Pozoruhodný je depot z Prahy-Bubenče, který se údajně nacházel v miskovité nádobě, analogií této situace je depot z Menningu (Horní Bavorsko, Moucha 2005, 37). Nákrčníky s očky patřící do této skupiny se nejčastěji vyskytují ve středních Čechách, méně často pak v jihočeském regionu (Moucha 2005, 28). Depoty obsahující nákrčníky s očky jsou nejčastěji datovány na přelom stupňů B A1/B A2, vyskytují se však již ve stupni B A1. Výjimku tvoří depot z Luštěnic, který svou náplní spadá již do stupně B A2 (Moucha 2005, 128).

* * *

Kombinace těchto tří druhů artefaktů v jednom depotu není obvyklá. Kombinace sekerek typu Wrocław-Szczytniky s oválnými kruhy je zastoupena pouze dvěma depoty (Kosořice, Soběnice – Moucha 2005), přičemž v obou případech jsou v depotech obsaženy také další předměty. Kombinace nákrčníků s očky a oválných kruhů je zastoupena čtyřmi lokalitami (Luštěnice, Praha-Bubeneč – depot 1 a 2, Stará Boleslav – Moucha 2005), také v těchto depotech byly nalezeny další předměty.

Zcela chybí kombinace sekerek typu Wrocław-Szczytniky s nákrčníky s očky skupiny č. 4. Ojediněle se sekerky vyskytují pohromadě s jinými skupinami nákrčníků s očky nebo hřivnami (Soběchleby, Soběnice, Staré Místo, Žatec – Moucha 2005).

Depot můžeme datovat na základě obsažených předmětů do klasické fáze únětické kultury (B A1) s přesahem do fáze poklasické (B A2).

ZÁVĚR

Depot z Borečského vrchu obsahuje tři druhy artefaktů: dvě sekerky typu Wrocław-Szczytniky, které jsou známé nejčastěji z ojedinělých nálezů, tři masivní oválné kruhy a čtyři nákrčníky s očky. Všechny tyto artefakty se společně vyskytují výjimečně.

Depot chronologicky náleží do klasické až poklasické fáze únětické kultury. Bližší informace k úplnému zhodnocení nálezu by mohla poskytnout analýza RFA, která však z důvodu nesouhlasu vlastníka nemohla být provedena. Vypovídací schopnost nálezu snižuje rovněž nepřesná lokalizace místa nálezu; úvahy o důvodech uložení, k nimž by jistě sváděl charakter Borečského vrchu známého svými mikro-exhalacemi (Zápotocký 1969, pozn. 143), jsou tudíž v tomto případě nadbytečné.

LITERATURA

- Jiráň, L. ed. 2008: Archeologie pravěkých Čech 5. Doba bronzová. Praha.
- Menke, M. 1982: Studien zu den frühbronzezeitlichen Metalldepots Bayerns, Jahresbericht der Bayerischen Bodendenkmalpflege 19/20, 1978/1979, 5–305.
- Moucha, V. 2005: Hortfunde der frühen Bronzezeit in Böhmen. Praha.
- Szpunar, A. 1987: Die Beile in Polen I. Prähistorische Bronzefunde IX, 16. München.
- Smejtek, L. – Lutovský, M. – Militký, J. 2013: Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách. Praha.
- Zápotocký, M. 1969: K významu Labe jako spojovací a dopravní cesty. Říční nálezy mezi Mělníkem a Pirnou, Památky archeologické 60, 277–366.

AN ÚNĚTICE CULTURE HOARD FROM BOREČSKÝ VRCH (? , BOREČ HILL), CADASTRAL AREA OF BOREČ, LITOMĚŘICE DISTRICT

This paper deals with a hoard consisting of bronze objects which was allegedly discovered by a detectorist at the foot of Borečský vrch, cadastral area of Boreč u Lovosic (Litoměřice District), some time between the years 2005 and 2011. In 2012, the finder lent these objects to the Regional museum in Teplice in order to be documented and further processed. The hoard consisted of two little axes with strips of the Wrocław-Szczytniky type, three massive oval rings and four neck rings with eyes. The hoard dates from the Early Bronze Age and can be, on the basis of typological analysis, classified as belonging to the classical or the post-classical phase of the Únětice culture.

Fig. 1. Borečský vrch, cadastral area of Boreč u Lovosic. Top:
Location of the site on a map of the Czech Republic

Fig. 2. Boreč u Lovosic (?). Hoard of bronze objects

Fig. 3. Boreč u Lovosic (?). Axes with strips of the Wrocław-Szczytniky type

Fig. 4. Boreč u Lovosic (?). Massive oval open rings

Fig. 5. Boreč u Lovosic (?). Neck rings with eyes and a smooth surface